

چهل حدیث از امام رضا (علیه السلام) همراه با ترجمه موزون

۱- قال الرضا علیه السلام:

«مَنْ كَانَ مِنَّا وَلَمْ يُطِعِ اللَّهَ فَلَيْسَ مِنَّا»

هر کس خودش را با ما بداند و خدا را اطاعت نکند از ما نیست.

سفینه البحار / ۲ ص ۹۸

هر چند زبان الکنم گویا نیست در طاقث این قطره ی دل دریا نیست

سلطان سریر ارتضا فرمودند : هر کس که مطیع حق نشد از ما نیست

۲- قال الرضا علیه السلام:

«مَنْ فَعَلَ مَا لَزِمَهُ مِنْ أَمْرِ الْمُؤْمِنِينَ بَاهِيَ اللَّهُ تَعَالَى بِهِ وَمَلَائِكَتُهُ»

هر کس وظایف خود را نسبت به مؤمنان انجام دهد خداوند و فرشتگان به او مباحثات می کنند.

مستدرک الوسائل / ج ۲ / ص ۴۱۳

در حق برادران مراعات خوش است شب با غزل و اشک و مناجات خوش است

از سوی ملایک و خداوند کریم بر بنده ی اینچنین، مباحثات خوش است

۳- قال الرضا علیه السلام:

«إِغْلَمَ أَنَّهُ لَأَوْرَعٌ أَنْفَعُ مِنْ تَجَنُّبِ مَحَارِمِ اللَّهِ وَالْكَفِّ عَنِ أَدَى الْمُؤْمِنِ»

هیچ خویشتنداری سودمندتر از دوری از حرام و پرهیز از آزار مؤمنان نیست.

فقه الرضا علیه السلام / ص ۳۵۶

بال و پر روح را به پرواز بدار

از کار حرام نفس را باز بدار

در جامعه خویش را سرافراز بدار

از ذهن بشوی مؤمن آزاری را

۴- قال الرضا عليه السلام:

«فَقَالَ هُوَ (الْقُرْآنَ) حَبْلُ اللَّهِ الْمَتِينُ وَ عُرْوَتُهُ الْوُثْقَى»

قرآن ریسمان محکم الهی ورشته استوار و مطمئن او در میان بندگان است.

بحار الأنوار/ج ۱۷/ص ۲۱۰

برخیز و غرور نفس، بر سنگ بزن بر آئینه ی دل، آب بی رنگ بزن

خواهی که ز تیرگی به خورشید رسی بر رشته ی محکم خدا، چنگ بزن

۵- قال الرضا عليه السلام:

«الْقُرْآنُ كَلَامُ اللَّهِ لَا تَتَجَاوَزُوهُ وَلَا تَطْلُبُوا الْهَدَى فِي غَيْرِهِ فَتَضِلُّوا»

قرآن، سخن خدا است از مرز آن مگذرید و هدایت و سعادت را در غیر آن نجوید که گمراه خواهید شد.

بحار الأنوار/ج ۲/ص ۳۰

هرگز ز گناه خود سعادت مطلب از ابر سترون، اشک رحمت مطلب

خواهی که به باغ رستگاری برسی از غیر کتاب حق، هدایت مطلب

۶- قال الرضا عليه السلام:

«مَنْ لَمْ يَقْدِرْ عَلَى مَا يُكْفَرُ بِهِ دُنُوبَهُ فَلْيُكْثِرْ مِنَ الصَّلَاةِ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ فَإِنَّهَا تَهْدِمُ الذُّنُوبَ هَدْمًا»

هر کس نمی تواند کفاره ی گناهانش را بپردازد، بر محمد و آل محمد بسیار صلوات فرستد زیرا صلوات گناهانش را کاملا از بین می برد.

گر معصیتی نموده، کردی گنهی گر نیست تو را مال که کفاره دهی
بسیار درود بر محمد بفرست تا عاقبت از عقوبت بد برهی

۷- قال الرضا علیه السلام:

«الْإِمَامُ الْأَنْبِيُّ الرَّفِيقُ وَالْوَالِدُ الشَّقِيقُ وَالْأَخُ الشَّقِيقُ»

امام مونسى دلسوز، پدرى مهربان و برادری همدل است.

مسند الامام الرضا علیه السلام / ج ۱ / ص ۶۹

آقا! پدرم! برادرم! مولایم!
هر روز به شوق دیدنت می آییم
امروز تو را حلقه به گوشم که شود لبریز صدای روشنت فردایم

۸- قال الرضا علیه السلام:

«إِذَا نَزَلَتْ بِكُمْ شَدِيدَةٌ فَاسْتَعِينُوا بِنَا»

هر گاه برای شما پیش آمد سختی روی داد از ما کمک و یاری بجوئید.

مستدرک الوسائل/ج ۵/ص ۲۲۹

آنکه که زمانه ناموافق گردد سیمای فلک، آینه ی دق گردد
یاری ز امام مهربان می طلبد آن کس که در این مقام لایق گردد

۹- قال الرضا علیه السلام:

«الْإِمَامُ الدَّلِيلُ فِي الْمَهَالِكِ، مَنْ فَارَقَهُ فَهَالِكٌ»

امام راهنمای در مهلکه هاست و هر آنکه از او جدا شود هلاک گردد.

الكافی/ج ۱/ص ۱۹۸

خورشید هدایت و حیات است امام سرچشمه ی فیض و برکات است امام

نابود شود هر که از او دور افتد در مهلکه ها دست نجات است امام

۱۰- قال الرضا علیه السلام:

«مَنْ حَاسَبَ نَفْسَهُ رَيْحًا وَ مَنْ غَفَلَ عَنْهَا خَسِيرًا»

هر که از نفس خویش حساب کشد سود می برد و هر که غفلت ورزد زیان می بیند.

بحار الانوار / ج ۷۵، ص ۳۵۲

دل بسته به سود این مشاغل نشوید

پابند به این خرده مسایل نشوید

از حاصل نفس خود حسابی بکشید

از سود و زیان خویش غافل نشوید

۱۱- قال الرضا علیه السلام:

«عَجِبْتُ لِمَنْ اخْتَبَرَ الدُّنْيَا وَ تَقَلَّبَهَا كَيْفَ يَطْمَئِنُّ إِلَيْهَا»

در شگفتم که چگونه کسی که دنیا را آزموده و تغییرات آن را به چشم خود دیده باز دل به دنیا می بندد.

بحار الانوار/ج ۷۵/ص ۴۵۰

وه! دیده چقدر مرگ ماهی ها را

این جزر و مد و تلاطم دریا را

دل بسته دوباره هم بر این موجاموج

انگار که بسته دیده ی بینا را

۱۲- قال الرضا علیه السلام:

«الصَّغَائِرُ مِنَ الذُّنُوبِ طُرُقٌ إِلَى الْكِبَائِرِ مَنْ لَمْ يَخَفِ اللَّهَ فِي الْقَلِيلِ لَمْ يَخَفْهُ فِي الْكَثِيرِ»

گناهان کوچک، زمینه ی گناهان بزرگ است. هر که در گناه کوچک از خدا نترسد در گناه بزرگ هم از خدا نخواهد ترسید.

عیون اخبار الرضا علیه السلام / ج ۲ / ص ۱۸۰

هرگز عمل شوم، مبارک مشمار

یک جو گنه خویشان اندک مشمار

سوی گنه کبیره ات تا نکشد

این معصیت صغیره، کوچک مشمار

۱۳- قال الرضا علیه السلام:

«لَيْسَ لِبَخِيلٍ رَاحَةٌ وَلَا لِحَسُودٍ لَذَّةٌ»

خسبیس را آسایشی و حسود را لذتی نیست.

تحف العقول / ص ۴۵۰

بر مال کسان دوختن چشم بد است

رزق من و تو دست خدای احد است

از زندگی آسایش و لذت نبرد هر کس

به دلش شعله ی بخل و حسد است

۱۴- قال الرضا علیه السلام:

«إِيَّاكُمْ وَالْحِرْصَ وَالْحَسَدَ فَإِنَّهُمَا أَهْلَكَ الْأُمَّمَ السَّالِفَةَ»

از حرص و حسد پرهیزید زیرا این دو امتهای گذشته را نابود کرده است.

بحار الانوار / ۷۵ / ۳۴۶

از یاد مبر زمره های دین را

مفهوم بلند قصه ای دیرین را

حرص و حسد، این دو اژدها سوزانده

امت های گذشته و پیشین را

۱۵- قال الرضا علیه السلام:

«سُرْعَةُ الْمَشْيِ تَذْهَبُ بِبَهَاءِ الْمُؤْمِنِ»

تند روی شکوه مؤمن را از بین می برد.

خصال صدوق / ص ۹

از سیلی باد نقش شن می شکند هر جا که گلی ست مطمئن می شکند

ای دوست شکوه و هیبتت بی تردید از شیوه ی رفتنی خشن می شکند

۱۶- قال الرضا عليه السلام:

«الْأَدَبُ كُفْلَةٌ فَمَنْ تَكَلَّفَ الْأَدَبَ قَدَرَ عَلَيْهِ»

ادب نتیجه تحمل سختی است، هر که سختی را تحمل کند به ادب دست یابد.

اصول کافی / ۱ / ص ۲۴

راهیست که سنگلاخ و رهن دارد افتادن و ماندن و شکستن دارد

سرمنزل این راه مقام ادب است زین روست که ارزش رسیدن دارد

۱۷- قال الرضا عليه السلام:

«السَّفِيلَةُ مَنْ كَانَ لَهُ شَيْءٌ يُلْهِمُهُ عَنِ اللَّهِ تَعَالَى»

فرومایه کسی است که چیزهایی دارد که باعث غفلت او از یاد خدا می شود.

مستدرک الوسائل / ج ۱۳ / ص ۲۶۹

در جامعه پست و خوار و منفور افتد هر کس به تعلقات منفور افتد

سرگرم شود به آنچه دارد شب و روز از یاد خدای مهربان دور افتد

۱۸- قال الرضا عليه السلام:

«يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا اللَّهَ فِي نِعَمِ اللَّهِ عَلَيْكُمْ فَلَا تُنْفِرُواهَا عَنْكُمْ بِمَعَاصِيهِ»

ای مردم تقوا را درباره ی نعمت های الهی را رعایت کنید و نعمت ها را به گناه و معصیت از خود مرانید.

عیون اخبار الرضا عليه السلام / ج ۲ / ص ۱۶۹

ای آنکه به لب نشانده لبخندی را بشنو ز امام مهربان پندی را

با معصیت و جرم و نمک شناسی از خویش مران لطف خداوندی را

۱۹- قال الرضا عليه السلام:

«الْمُؤْمِنُ إِذَا غَضِبَ لَمْ يُخْرِجْهُ غَضَبُهُ مِنْ حَقٍّ»

مؤمن هر گاه خشمگین شود، خشمش او را از مسیر حق منحرف نمی سازد.

بحار الانوار/ج ۷۵/ص ۳۵۲

سنگینی رنج، ناصبورش نکند خاموش، غم زمانه نورش نکند

خشم و غضب و خروش هم ، مومن را هرگز زمسیر راست، دورش نکند

۲۰- قال الرضا عليه السلام:

« اصْحَبِ السُّلْطَانَ بِالْحَذَرِ وَ الصَّدِيقَ بِالتَّوَاضُعِ وَ الْعَدُوَّ بِالتَّحَرُّزِ وَ الْعَامَّةَ بِالْبِشْرِ »

در برابر قدرتمندان محتاط، در برابر دوستان فروتن، در برابر دشمنان مراقب و در برابر مردمان گشاده رو باش.

بحار الأنوار/ج ۷۱/ص ۱۶۷

در صحبت سلطان قدر، اهل حذر باش با دوست صمیمانه تر از دیده ی تر باش

با دشمن خود، تیز نشین، فکر ضرر باش با عامه بشکفته چو گل های سحر باش

۲۱- قال الرضا عليه السلام:

«الْقَنَاعَةُ تَجْتَمِعُ إِلَى صِيَانَةِ النَّفْسِ وَ عِزِّ الْقَدْرِ»

قناعت همنشین کرامت و سربلندی است.

بحار الأنوار/ ج ۷۵ / ص ۳۴۹

از سایه ی هر کفر و گناهی بگریز از معرض آتش تباهی بگریز

می خواهی اگر عزیز و ایمن باشی از وسوسه ی زیاده خواهی بگریز

۲۲- قال الرضا عليه السلام:

«إِحْفَظْ لِسَانَكَ تَعِزُّ»

زبان خود را نگهدار عزیز می شوی.

اصول کافی/ ج ۲ / ص ۱۱۳

می خواهی اگر بلند گردد نامت آینه ی عزت بشود فرجامت

جز صحبت حق که روز و شب باید گفت ای دوست نگهدار زبان در کامت

۲۳- قال الرضا عليه السلام:

«خَاطَرَ بِنَفْسِهِ مَنِ اسْتَعْنَى بِرَأْيِهِ»

آنکه خودرأی باشد خود را به هلاکت افکنده است.

عیون اخبار الرضا عليه السلام ، ج ۲ ، ص ۵۴

هر کس که به رای خویش مغرور شود از ساحل امن و عافیت دور شود

کوه است اگر ریگ روان می گردد پیل است اگر بشکند و مور شود

۲۴- قال الرضا عليه السلام :

«الْمَسْأَلَةُ مِفْتَاحُ الْبُؤْسِ»

دست نیاز به سوی دیگران بردن کلید فقر و تنگدستی است.

بحار الانوار / ج ۹۳، ص ۱۵۷

بر سفره ی این و آن سخن ساز مکن جز درگه حق نیازت ابراز مکن

کار تو اگر بسته بماند بهتر دروازه ی فقر را به خود باز مکن

۲۵- قال الرضا عليه السلام:

«الْمُذِيعُ بِالسَّيِّئَةِ مَخْذُولٌ وَالْمُسْتَتِرُ بِالسَّيِّئَةِ مَغْفُورٌ لَهُ»

هر که کار زشت دیگران را بر ملا کند خوار می گردد و هر که آنرا بپوشاند خدایش می آمرزد.

میزان الحکمة، ج ۲، ص ۹۸۸

هر کس پی عیب دیگران می افتد خود نیز ز چشم مردمان می افتد

بر دفتر پرده پوش هم پرده ی لطف از سوی خدای مهربان می افتد

۲۶- قال الرضا عليه السلام:

«لَا تَسْتَقْلُوا قَلِيلَ الرِّزْقِ فَتُخْرَمُوا كَثِيرَهُ»

روزی کم را اندک نشمارید که از روزی فراوان محروم می شوید.

بحار الانوار / ۷۵ / ۳۴۷

چون می رسد این فیض دمامد خوبست باران چه به رگبار چه نم نم خوبست

هر روز به طرز دیگری می آید روزی چه اگر زیاد اگر کم خوبست

۲۷- قال الرضا عليه السلام:

«لَيْسَ لِلنَّاسِ بُدٌّ مِنْ طَلَبِ مَعَاشِهِمْ فَلَا تَدْعِ الطَّلَبَ»

انسان برای معیشت چاره ای جز تلاش ندارد، پس سعی و تلاش را رها مکن.

وسائل الشیعه، ج ۱۲، ص ۱۸

تا مهر و مهند گرم گردیدن خویش انسان ببرد نتیجه از چیدن خویش

بر خیز و غبار کاهلی را بتکان تا گل ببری به خرمن از دامن خویش

۲۸- قال الرضا عليه السلام:

«الْمُؤْمِنُ الَّذِي إِذَا أَحْسَنَ اسْتَبَشَرَ وَ إِذَا أَسَاءَ اسْتَعْفَرَ»

مؤمن کسی است که چون نیکی کند شاد گردد و چون بدی کند استغفار نماید.

عیون اخبار الرضا عليه السلام / ج ۲ / ص ۴

آنکس که مطیع حضرت دادار است خوشنود به کار نیک و نیکوکار است

چون مرتکب خطا شود می بینی در حالت توبه است و استغفار است

۲۹- قال الرضا عليه السلام:

«مَا هَلَكَ امْرُؤٌ عَرَفَ قَدْرَهُ»

هر که قدر خویش بشناسد نابود نخواهد شد.

بحار الأنوار / ج ۷۲ / ص ۶۶

جهل است شب و نگاه عالم، روز است یک پرتو علم، آسمان افروز است

بی معرفت نفس، به مقصد نرسی آنکس که شناخت قدر خود، پیروز است

۳۰- قال الرضا عليه السلام:

«التَّذْيِيرُ قَبْلَ الْعَمَلِ يُؤْمِنُكَ مِنَ النَّدَمِ»

تدبیر قبل از عمل، تو را از پشیمانی در امان می دارد.

عیون اخبار الرضا عليه السلام / ج ۲ / ص ۵۴ کافی / ج ۲ / ص ۱۱۳

تدبیر پس از نتیجه بی تاثیر است چون شیر که بسته در غل و زنجیر است

از دغدغه ی ندامت آزاد شود پیش از عمل آنکه صاحب تدبیر است

۳۱- قال الرضا عليه السلام:

«أَنَّ ذِكْرَ الْمَوْتِ أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ»

همانا یاد مرگ برترین عبادت است.

بحار الأنوار / ج ۷۵ / ص ۳۴۷

تا قسمت ماست برگ برگ افتادن چون غنچه ز بارش تگرگ افتادن

در زمره ی بهترین عبادات بود با هر نفسی به یاد مرگ افتادن

۳۲- قال الرضا عليه السلام:

«إِيَّاكُمْ وَ سُوءَ الْخُلُقِ فَإِنَّ سَيِّئَ الْخُلُقِ فِي النَّارِ لَامْحَالَةً»

از بد اخلاقی بپرهیزید زیرا بد اخلاق بدون تردید در آتش است.

عیون اخبار الرضا عليه السلام / ج ۱ / ص ۳۴

با جان و دل این اشاره را قاب بگیر در اهل جهان شیوه ی مهتاب بگیر

اخلاق بدت تو را به آتش نگشد با پیر و جوان طریقت آب بگیر

۳۳- قال الرضا عليه السلام:

«إِيَّاكُمْ وَمُشَاجِرَةَ النَّاسِ فَإِنَّهَا تُظْهِرُ الْغِرَّةَ وَتُذْفِنُ الْعِزَّةَ»

از مشاجره با مردم بهره‌زید زیرا مشاجره عیوب نهفته را آشکار می‌سازد و عزت را از بین می‌برد.

مسند الامام الرضا عليه السلام / ج ۱ / ۲۷۴

هر کس که گلاویز رفیقان گردد ازار گرانقدری اش ارزان گردد

جنگ و جدل افتادن سنگی است به حوض هر چه گل و لای آن نمایان گردد

۳۴- قال الرضا عليه السلام:

«مَنْ رَضِيَ شَيْئًا كَانَ كَمَنْ أَتَاهُ»

هر که از کاری راضی باشد مثل کسی است که آنرا انجام داده است.

عیون اخبار الرضا عليه السلام / ج ۱ / ص ۲۷۳

فرمود رضا بلند بادا نامش نفرین زده باد دشمن ناکامش

چون راضی و خشنود زکاری گردی انگار که داده ای خودت انجامش

۳۵- قال الرضا عليه السلام:

«الْعِلْمُ خَزَائِنٌ وَمَفَاتِيحُهُ السُّؤَالُ»

دانش گنجینه ای در بسته و کلید آن سؤال است.

عیون اخبار الرضا علیه السلام / ج ۲ / ص ۲۸

گر رنگ طلب به حس و حالت بدهند

گنجینه ای از علم و کمال بدهند

بر گنج فرو بسته ی دانش ای دوست

باید که کلیدی از سوال بدهند

۳۶- قال الرضا علیه السلام:

«مَنْ لَمْ يَصِلْ رَحِمَهُ لَمْ يَتَّقِ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ»

هر که صله رحم نکند تقوای الهی را رعایت نکرده است.

عیون اخبار الرضا علیه السلام / ج ۲ / ص ۲۳۴

دلتنگی پر شکستگان را دریاب

با سایه ی لطف، خستگان را دریاب

می خواهی اگر خدا تو را گیرد دست

از بهر خدای، بستگان را دریاب

۳۷- قال الرضا علیه السلام:

«مِنْ عَلَامَاتِ الْفِقْهِ الْحِلْمُ وَالْعِلْمُ وَالصَّمْتُ»

همانا از نشانه های دین شناسی، بردباری و دانش و سکوت است.

الکافی / ج ۲ / ص ۱۱۳

ای آنکه لباس علم را می پوشی

در جاده ی فقه و راه دین می کوشی

شرط است که با تلاش همراه کنی

گنجینه ی حلم و دانش و خاموشی

۳۸- قال الرضا علیه السلام:

«لَا يَخَافَ عَبْدٌ إِلَّا ذَنْبَهُ وَ لَا يَرْجُو إِلَّا رَبَّهُ»

بنده باید جز از گناهانش نترسد و جز به خدا امید نبندد.

عیون اخبار الرضا علیه السلام / ج ۲ / ص ۴۴

دل بر دو سه گرمی بازار مبند امید به هیچ کس بجز یار مبند
از غیر گناه خود ز چیزی نهراس دل جز به خدای حی دادار مبند

۳۹- قال الرضا علیه السلام:

«لَيْسَتْ الْعِبَادَةُ كَثْرَةَ الصَّيَّامِ وَالصَّلَاةِ وَ إِنَّمَا الْعِبَادَةُ كَثْرَةُ التَّفَكُّرِ فِي أَمْرِ اللَّهِ»

عبادت، بسیاری روزه و نماز نیست و همانا عبادت، اندیشه زیاد نمودن در امر خداست.

تحف العقول / ص ۴۴۲

تا شمع نسوخت، شعله و نور نشد بی سختی و رنج، گنج میسور نشد
فرمود: عبادت خداوند ودود هرگز به نماز و روزه محصور نشد

۴۰- قال الرضا علیه السلام:

«إِنَّ الصَّمْتَ بَابٌ مِنْ أَبْوَابِ الْحِكْمَةِ»

سکوت دری از درهای حکمت است.

کافی (ط-الاسلامیه) ج ۲، ص ۱۱۳

با خلق خداوند دو رویی بس کن سنگ افکنی راه نکویی بس کن
فرمود: سکوت باب حکمت باشد بسیار مگو زیاده گوئی بس کن

سفارشی از امام رضا (علیه السلام)

علی بن شعیب، یکی از شاگردان با استعداد و لایق آن حضرت، می گوید: روزی به خدمت امام رضا (علیه السلام) رفتم، از من پرسید: یا علی! چه کسی از نظر زندگی بهترین مردم است؟ عرض کردم: ای سرور و آقای من! شما به

این مطلب از من داناترید. بعد از آن فرمود: «یا علی، مَنْ حَسَّنَ مَعَاشَ غَيْرِهِ فِي مَعَاشِهِ»؛ کسی که امور زندگی دیگران را از طریق امور زندگی خویش نیکو می گرداند. و سپس ادامه داد: می دانی چه کسی از نظر زندگی از همه مردم بدتر است؟ جواب دادم: شما داناترید. فرمود: کسی که دیگران از زندگی او بهره ای ندارند. از میان کلمات گهربار حضرت رضا(علیه السلام) چهل حدیث را برگزیدم، باشد که این سخنان سازنده برای حقیقت جوین، سرآغاز گرایشی عمیق به سوی تمام دستورها و رهنمودهای آن حضرت باشد.